

"מפרי הארץ"

"פרשת בלק"

"לישועתך קיוּנו"

"אַרְאֵנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרֹךְ כּוֹכַב מִיַּעֲקֹב וְקָם שׂוֹכֵט מִיִּשְׂרָאֵל וּמְזִיץ פְּאֵתֵי מוֹאָב וְקָרָקַר כָּל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל"

מדרש אגדה: אראנו ולא עתה. אמר אראה מי שיעמוד לשלל מואב, זה דוד בן ישי, שהי' מודדם בחבלים, והשני החבלים הורג והשלישי מחיה: אשורנו ולא קרוב. זה המלך המשיח שעתידין ישראל לשלוט עליהם בימיו, שנאמר אדום ומואב משלוח ידם וגו' (ישעיה יא יד): דרך כוכב מיעקב. לפי שישראל נמשלו לכוכבים, ומהו דרך כוכב, כמה דתימר ואתה על במתימו תדרוך (דברים לג כ"ט), וזה הי' דרך: וקם שבט מישראל. זה מלך המשיח, שנאמר ויצא חוטר מגזע ישי (ישעיה יא א): ומחץ פאתי מואב. כמה דתימר אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם (ישעיה י"א י"ד): וקרקר כל בני שת. שיהרוס כל הגוים שהם בני שת, ואין קרקר אלא לשון הריסה, שנאמר מקרקר קיר ושוע אל ההר.

רמב"ן: דרך כוכב מיעקב - בעבור כי המשיח יקבץ נדחי ישראל מקצה הארץ, ימשילנו לכוכב הדורך ברקיע מקצה השמים, כמו שנאמר בו (דניאל ז יג) וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה וגו'. ואמר שהוא רואה לזמן רחוק, שידרוך כוכב מקצה השמים ויקום ממנו שבט מושל, ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת בן אדם שהוא אבי כל האומות. והזכיר "פאתי מואב", להודיע לבלק כי עמו לא יפול ביד ישראל עתה, אבל באחרית הימים לא ינצל מואב מיד השבט המושל בו. וטעם פאתי - מואב, לומר כי זה השבט יקרקר כל בני שת, ולא ינצל מואב מידו אף על פי שהם קצוצי פאה ואין להם שם באומות ולא ילחמו בישראל.

אור החיים: וכפל הענין ושינוי הלשון, יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (סנהדרין שם) שאמרו שאם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות כאמור בספר הזוהר (ח"א קיט. וח"ג ריב ב), מה שאין כן כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה תהיה באופן אחר ועליה נאמר (זכרי' ט') שהגואל יבא עני ורוכב על חמור, והוא מה שאמר כאן כנגד גאולת אחישנה שהיא באמצעות זכות ישראל שרמז במאמר אראנו ולא עתה אמר דרך כוכב שיזרח הגואל מן השמים, גם רמז לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא כאמור בספר הזוהר (שם), וכנגד גאולת בעתה שרמז במאמר אשורנו ולא קרוב אמר וקם שבט מישראל פירוש שיקום שבט אחד מישראל כדרך הקמים בעולם דרך טבע, על דרך אומרנו (דניאל ג) ושפל אנשים יקים עלה, שיבא עני ורוכב על חמור ויקום וימלוך ויעשה מה שנאמר בסמוך.

וטעם שיעד גאולת אחישנה שהיא ככוכב ליעקב וגאולת בעתה שהיא עני וכו' לישראל שהם כתות הצדיקים, נתכוון לומר שהמושג לגדר זה של ביאת הגואל ככוכב הוא כשתהיה הגאולה מפאת גדר הבינוני שבישראל שטיבו מעשיהם ויבא בזכותם, והוא אומרנו דרך כוכב מיעקב, אבל ביאתו בדרך וקם שבט זה יהיה כשלא יטיבו מעשיהם כת הבינונים ולא יבא אלא מפאת כת הצדיקים שבהם, והוא אומרנו וקם שבט מישראל.

עוד רמז במאמר דרך כוכב מיעקב על משיח בן דוד הרמוז בכוכב כנזכר, ואומרנו וקם שבט מישראל ירמוז על משיח בן אפרים, והכוונה בזה כי אם ישראל יהיו בגדר שיהיו נקראים יעקב לא יאיר להם אלא משיח בן דוד אבל משיח בן אפרים ימות במלחמה ראשונה שיהרגנו רומילוס כאומרם ז"ל (סוכה נב א), אבל אם ישראל יהיו כולן צדיקים שבשם ישראל יתכנו אז אפילו אותו שבט שהוא משיח הבא מאפרים וקם פירוש תהיה לו תקומה לפני אויביו ולא יהרגנו רומילוס. ותמצא שציון גדולי ישראל (ע"ח שער העמידה) לכוין בתפלתנו כשאנו אומרים לישועתך קיונו וגו' לבקש רחמים על משיח בן אפרים שלא יהיה נהרג במלחמה.

העמק דבר: אראנו ולא עתה. רש"י מפרש כל המקרא על דוד המלך עד וירד מיעקב, ואי אפשר לומר כן דאם כן היאך יתפרש וקרקר כל בני שת, והלא דוד המלך לא נגע אלא באומות סביבות ארץ ישראל, אם לא שנאמר דזהו מה שכתוב [דהי"א י"ד י"ז] ויצא שם דוד בכל הארצות, שפחדו וחלו מפניו גם מרחוק, אבל לא שייך על זה לשון וקרקר. והרמב"ן פירש הכל על משיח, וגם זה אינו נכון דאם כן היאך שייך לומר ומחץ פאתי מואב, ואיזה אומה מואב יהיה בימי המשיח ואפילו יש איזה שארית למואב, מכל מקום לא שייך לומר פאת מואב, וגם קשה משמעות המקרא אראנו ולא עתה משמעו שהוא מכל מקום קרוב, אלא שלא עתה, ואחר כך אמר ולא קרוב. אלא העיקר כמו שכתב הרמב"ם הלכות מלכים פרק י"א שזה המקרא קאי גם על דוד גם על משיח, ופירש אראנו ולא עתה על דוד, אשורנו ולא קרוב על משיח. אמנם נוסף ביאור על דברי הרמב"ם ז"ל, וגם יבא איזה שינויים לפי דעתי.

"זוט עלבית"

"מפרי הארץ"

הלכה

אבן העזר

א' האם אפשר לתת גט בלילה?

תשובה: לכתחילה לא בדיעבד מועיל ובנוב"ח החמיר בזה. (עיין בסימן קכ"ג)

ב' האם מותר לכתוב גט בלילה?

תשובה: אפשר. (עיין בסימן קכ"ג)

חושן משפט

א' מי שמזיק את חברו מה צריך לשלם?

תשובה: נזק צער ריפוי שבת בשבת. (עיין בסימן א')

ב' האם גובים בזמן הזה?

תשובה: ריפוי ושבת גובים וכל רמ"א שיש חולקים שגם זה לא גובים וכופים לפיטו (עיין בסימן א')

אורז זויים

א' האם מעוברת צמה בי"ז תמוז?

תשובה: אם מצטערת קצת אינה צמה. (עיין בסימן תקנ"א)

ב' האם מותר לרחוץ בי"ז תמוז?

תשובה: נוהגים לא לרחוץ בחמין. (עיין בסימן תקנ"א)

יורה דעה

א' האם מותר להלוות לגוי בריבית?

תשובה: בזמן הזה מותר לכולי עלמא. (עיין בסימן קנ"ט)

ב' האם מותר להלוות למומר בריבית?

תשובה: מותר ויש מחמירים לא להלוות לו. (עיין בסימן קנ"ט)

"לי"ז בתמוז"

של"ה: דע, כי אין רע יורד מלמעלה לאומה ישראלית כי בנים הם לה', ואף שחרה אף ה' בהם בחורבנות המקדשות וחורבן ישראל וגליותם בין האומות, הכל הוא לטובתם, וכאשר ייסר איש את בנו ה' מייסרנו, והכל לטובתנו. להזדכך בכור האומות להתם חטאת ופשע, להיות זך בלי שמרים בלי סיג, רק אור בהיר לעתיד. כי היסורין ממרקין (ברכות ה' א), וגם מביאין לידי תשובה, כמו שנפרש בפרשיות שהן 'בין המצרים' (פרשת דברים אות טז). ואז יקויים 'ארוממך ה' כי דליתני' (תהלים ל, ב), ולו שני פירושים, לשון דלות ולשון התרוממות, כי הדלות שהם הצרות הם סיבות התרוממות, וגורמות להיות יתרון אור ממה שהיה. ויתרון אור הזה יבא מהחשך, כי 'במחשכים הושיבני' (איכה ג, ו) כדי שיצא אור גדול מהחשך. וכמו דם המתהפך לחלב שהוא לבן (בכורות ו ב), כן **'ויהפך ה' [אלהיך לך] את הקללה לברכה' (דברים כג, ו), כי הקללה עצמה נתהפך לברכה.**

וחורבן בית המקדש היא בניינו, כי חורבן בית המקדש גורם להיותם 'תם עונך בת ציון' (איכה ד, כב), ואז יבנה בית המקדש הגדול שהוא בנין בית עולמים הנצחיים. על כן נוהגין כבוד בחורבנו כמו שהיו נוהגין בישובו, כי החורבן סיבת הישוב האמיתי, והוא על דרך דתנן (שבת לא ב) הסותר על מנת לבנות. ו'צום הרביעי וצום החמישי וגו' יהיה [לבית יהודה] לששון ולשמחה' (זכריה ח, יט). ועל זה בא הרמז בתורה בדברי אהרן שאמר (שמות לב, ה) **'חג לה' מחר, ואמר זה על י"ז בתמוז, ויש מחר שהוא לאחר זמן, ורמז כי לעתיד יהיה צום רביעי לחג לששון ולשמחה.** ותשעה באב נקרא מועד, כמו שנאמר (איכה א, טו) 'קרא עלי מועד', על שם עתיד שיהיה חג. על כן תשעה באב תמיד חל כמו שחל יום ראשון של פסח, שבו יצאו ישראל ממצרים שהוא מעין גאולה דלעתיד, כמו שנאמר (מיכה ז, טו) 'כימי צאתך מארץ מצרים (כן) אראנו נפלאות'.

"מפרי הארץ"

סיבון ב"ו

בעניין: דיני ברכת התורה

תשובה: מחלוקת ולהלכה והערב ואמן אחר לעסוק מחלוקת ורוב האחרונים מצדדים שלא לענות אמן.

ז: הפסק בין הברכה ללימוד – האם יחזור ויברך כשהפליג לעסקיו, כשהתפלל, כשדיבר?

תשובה: כשהפליג לעסקיו חוזר ומברך, כשהתפלל לא הוי הפסק, כשדיבר כשאינו מענייני התפילה הוי הפסק.

ח: הפסק באמצע היום – שינת עראי, שינת קבע על מטתו, מרחץ?

תשובה: שינת עראי לא הוי הפסק, שינת קבע על מטתו מחלוקת והמברך לא הפסיד, מרחץ לא הוי הפסק.

ט: הניעור בלילה האם יברך בלילה והאם יברך בעלות השחר ומ"ה ישן ב' פעמים בלילה האם יברך פ"א או ב' ואחרי איזה שינה – פרט כל זה בברכות התורה וברכות השחר המעביר שינה ואלקי נשמה?

תשובה: הניעור בלילה לא יברך עד עלות השחר, ישן ב' פעמים בלילה כשקם ללמוד יברך ברכות התורה וכשקם בפעם השניה מחלוקת והמברך לא הפסיד ושאר ברכות יכול לברך כשקם בפעם הראשונה חוץ מאלוקי נשמה והמעביר שינה שיאמר בלא שם ומלכות וכשיקום בפעם השניה יאמר אותם בהזכרת השם ובדיעבד לא יברך שוב.

י: מ"ט נשים חייבות בברכות התורה, והאם יכולות להוציא את האנשים?

תשובה: כי חייבות ללמוד הדינים שלהם ועוד דחיבות לומר פרשת הקורבנות ולפ"ז יכולות להוציא האנשים ולגר"א הטעם שמברכות על כל מצוות עשה שהזמן גרמא ולפ"ז לא מוציאות האנשים.

א: ברכת התורה האם היא מדרבנן או דאורייתא ומה נ"מ, ואיך נכון לנהוג?

תשובה: מחלוקת, ונ"מ בספק אם חוזר ומברך ונכון לבקש מאחר שיוציאו או יסמוך על אהבה רבה.

ב: במה יש ליזהר בברכות התורה, ומה זוכה?

תשובה: שלא ללמוד עד שיברך ויברך בשמחה ובהודאה וזוכה לבן ת"ח.

ג: האם צריך ברכה – הרהור, פסק דין בין בע"ד, קורא פסק הלכה מתוך הספר, [האם להגר"א הרהור כדיבור]?

תשובה: הרהור לא צריך ולגר"א צריך, פסק דין בין בע"ד מותר ולגר"א יברך דלא גרע מקורא מקרא, קורא פסק הלכה מתוך הספר מברך, [ולגר"א לפי המ"ב הרהור לאו כדיבור].

ד: אהבה רבה האם פוטרת ברכת התורה ומתי צריך ללמוד?

תשובה: פוטרת וי"א דווקא אם מכוון לפטור וילמד מיד אחר התפילה.

ה: האם מזכירים צאצאי צאצאנו – מ"ט להזכיר ושלא להזכיר, מה יתפללו ההורים על הילדים ומתי נכון לכוון ע"ז?

תשובה: יש מדקדקים להזכיר שכל מי שהוא ת"ח ובנו ובן בנו שוב אין התורה פוסקת מזרעו ואין צריך לכך כי כולם בכלל וצאצאינו ויתפללו ההורים שיהיו לומדי תורה וצדיקים בעלי מידות טובות ויכוון מאוד בברכת התורה ובאהבה רבה ובלמען לא ניגע לריק.

ו: האם אומרים הערב נא או והערב, והאם יענה אמן אחר ברכת לעסוק?

"מפרי הארץ"

"מבלית הוועד"

מהרב אברהם רוקוז שליט"א

מההלכות הנהגות בערב שבת

נסיעה בערב שבת: אין נוסעים מערב שבת אלא כי שיגיע למקומו בזמן שיוכל להכין צרכי סעודה בשבת ובזמנינו רוב בני אדם מכינים צרכי שבת ברווח ולכן אין נזהרים בזה אך צריך להיזהר שלא יסע סמוך לערב שלא יגרם חילול שבת.

סעודה בערב שבת: אסור לקבוע בערב שבת סעודה שאינו רגיל בימי החול מפני כבוד השבת שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול ויש שכתבו הטעם שמתוך טרדת הסעודה לא יתעסקו בצרכי שבת וי"א שזהו זלזול בכבוד השבת שעושה ערב שבת שווה לימי החול. ולאכול ולשתות כל היום בלי קביעות סעודה מותר ומצווה להימנע מלקבוע סעודה שנוהג בה בחול משלוש שעות זמניות אחר חצות, וגם משתיה מרובה או אכילה מרובה בלי סעודה אם יקלקל תאוות המאכל בסעודת השבת גם קודם הזמן הזה אם משאר בנפשו שעי"ז לא יהיה תאב לאכול בלילה גם כן מצווה להימנע אך סעודה קטנה להשקיט רעבונו מותר.

סעודת מצוה: סעודת מצווה שזמנה ערב שבת כגון ברית מילה פדיון הבן מותר ולכתחילה מצווה להקדימה בשחרית ובדיעבד יכול לעשותה אפילו מהמנחה ולמעלה ואם עי"ז יהיה בלילה אכילה גסה יש להימנע מזה.

אכילת מזונות לפני הסעודה: כיון שיש מצווה לאכול סעודת שבת לתאבון ועיקר הסעודה הוא לחם י"א שאין לאכול בשבת קודם הסעודה מזונות אלא שנהגו להקל ביום כדעת המתירים אך נכון להדר שלא למלא כריסו משארי אכילות קודם סעודת הפת.

צום בערב בשבת: כתבו האחרונים שאין להתענות בע"ש כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה אם לא שהוא אסטניס כל כך שאם יאכל ביום לא יוכל לאכול בלילה לתאבון אז מנהג טוב הוא אם לא מזיק לו התענית.

השכמה להכין צרכי שבת: ישכים בבוקר ביום ו' להכין צרכי שבת מי אחר התפילה ואם רגיל ללמוד אחרי התפילה לא יבטל הלימוד ואם לא ימצא מה לקנות אחר התפילה יקרא קר"ש ויקנה ואח"כ יתפלל כיון שהוא חפצי שמים.

זמן הקניות: קנית דברים שאינם צריכים הכנה רבה והימים ארוכים יותר טוב שיקנה ביום ו' שהוא ניכר יותר שהוא לכבוד שבת אך דבר שהוא צריך הכנה רבה או בימים קצרים עדים לקנות ביום חמישי.

אמירת לכבוד שבת: טוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת כי הדבור פועל הרבה בקדושה.

הכנה שניה: אע"פ שהכין בהשכמה מצוה היא שיוסיף גם סמוך לערב שנאמר והיה משנה כלומר שכינו שנית.

זכירה מיום ראשון: זכור את יום השבת לקדשו שתהא זכרו מאחד בשבת נדמן לך חלק יפה תהא מתקנו לשבת, במיוחד בדבר שאינו שכיח לקנות ולא יהיה נפסד יניח אותו לשבת.

טעימת התבשילין: מצוה לטעום מכל תבשיל בערב שבת כדי לתקנו יפה כהוגן וי"א דעצם הטעימה היא מצוה.

להכין בעצמו: אפילו יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו דמצות כבוד שבת מוטל על כל אדם וכדכתיב וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד ומצוה בו יותר מבשלוחו.

הרהור בתשובה: יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בערב שבת כי שבת מקרי כלה מלכתא וכאילו מקבל פני המלך יתברך שמו ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבלי"י הסחבות של עוונות.

כבוד הבית: יש לפנות קורי העכביש ולכבד את הבית מאבק ועפר וידמה בדעתו כאילו יבא אליו להתאכסן מלך בשר ודם כמה היה מכבד הבית ומציע המטות וכ"ש שבת מלכתא.

השחזת הסכין: יש להשחזת הסכין כי זה מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה וגם כי כתוב בספרי וידעת כי שלום אוהליך זו השחזת הסכין כי אם קהה הסכין יוכל לבוא לפעמים לידי קטטה ח"ו.

ריבוי מגדנות: ירבה בבשר ויין ומגדנות כדי יכולתו.

איסור מלאכה מין המנחה ולמעלה: מזמן המנחה קטנה ולמעלה יש איסור לעשות מלאכה דרך קבע אבל אם עושה אותה דרך עראי כגון כתיבת אגרת שלומים מותר מלאכה לצורך שבת כגון תקון בגדים לעצמו או לחברו בחנם מותר ואם ניכר שזה לצורך שבת כגון להסתפר מותר גם בשכר לצורך מצוה כגון ספרים לעצמו דרך לימודו מותר אך לכתוב לחברו בשכר אסור טעם האיסור לעשות מלאכה כדי שיכינו צרכי שבת אך אפילו מי שאינו צריך כלל להתעסק בצרכי שבת גם בכלל זה שלא רצו חכמים לחלק בגזירתם.

פרקמטיא: מכירה בחנות שלא לצרכי שבת יש מתירים וכן היו שנהגו אך הרבה פוסקים סוברים לאסור.

ימעט בלימודו: יש לאדם למעט קצת בלימודו בערב שבת כדי שיכין צרכי שבת א"כ יש מי שיכין.